

Nyiri Szabolcs – A panoptikon rizomatikus olvasata

Absztrakt

Michel Foucault panoptikon elméletének jelentősége annak egyénekre gyakorolt hatásában keresendő. A tizennyolcadik és tizenkilencedik századi politikai, gazdasági és társadalmi folyamatok olyan új és sajátos hatalmi mechanizmusokat teremtettek, melyek új alapokra helyezték az államról, közösségről, illetve társadalomról korábban alkotott felfogásainkat.

Napjainkban ugyanakkor a szimbólumok normalizáló folyamata más módon működik, mint megjelenésükkor. Gilles Deleuze mind politikai, mind társadalmi és mind gazdasági téren reflektált a foucault-i panoptikonra. Oly módon adaptálta a foucault-i fegyelmező-társadalom működési alapelvét, mellyel megérthetőbbé válnak új tudományos és technikai eszközök, eljárások és jelenségek megértése. Ide sorolható a digitalizáció, az automatizáció, a Big Data, az ipar 4.0, valamint ezek és az ezeket az eszközöket használó emberek közötti összefüggések. Deleuze „rizómáról” alkotott elgondolása egy olyan rendszerbeni vizsgálatot tesz lehetővé, mellyel személyek közötti kapcsolatokat, személyek és csoportok, személyek és intézmények, valamint csoportok és csoportok közötti viszonyokat lehessen hatékonyabban feltérképezni. Felhasználhatóságát alátámasztja az is, hogy Deleuze filozófiája interdiszciplináris területen helyezkedik el. A filozófián túl építhet belőle a politikatudományok, a szociológia, a pszichológia, illetve a kriminológia; továbbá nagy hatást gyakorolt az úgynevezett *surveillance studies* egyes kutatási területeire.

Előadásom egyik célja az, hogy Foucault modelljét Deleuze kritikai értelmezésén keresztül mutassam be; azaz rávilágítsak arra, hogy a különböző normalizációs hatással rendelkező, különálló terek helyett immáron e terek „összeolvadt mezőjéről” van szó. További kitűzött célom pedig az, hogy rávilágítsak, hogy a hálózati-, információs-, kockázati-, valamint ellenőrző-társadalomban újra kell értelmeznünk az ókori kérdést, miszerint: „Ki őrzi az őrzőket?”, kivételes állapot esetén – ide értve jelen koronavírus okozta, az egész világra kiterjedő helyzetet –, valamint azon túlmenően.

Jelenlegi affiliáció:

Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar – Fejlesztéspolitikai szakreferens – szakirányú továbbképzés (2020-, aktív hallgatói jogviszony)

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar – Politikatudományok MA (2020-, passzív hallgatói jogviszony)

Korábbi affiliáció:

Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar – Politikatudományok BA (2017-2020)